

המלחמה ב"עמלק המודרני" ...

לעילוי נשמת הקדושים אהוד, רות, יואב, אלעד וחדס ז"ל לבית מש' פוגל הי"ד עיון בפרשת השבוע על פי "התורה והמצוה" למלבי"ם

לעילוי נשמת
יומטוב בן אסתר אליאסי ז"ל
שרה בת חושה כחלון ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

1. דברים כ"ה, י"ז-י"ט

(יז) זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: (יח) אשר קרף בדרך ויזנב בך כל הגזזים אוזריה ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים: (יט) והיה בהזינו יהוה אלהיך לך מכל איביך מסביב בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמוזה את זכר עמלק מתוזה השמים לא תשכחו:

2. ירמיה ב', ג' במדבר כ"ד, כ'

קדש ישראל ליהוה ראשית תבואתה כל אכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם יהוה: וירא את עמלק וישא משלו ויאמר ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד:

3. פרקי דרבי אליעזר מ"ט

ואת עשרת בני המן תלו וכלם נתלו על עץ אביהם שני עשרת בני המן תלו על העץ.

4. מלבי"ם דברים כ"ה, י"ז

שמלחמת עמלק לא היה לו שום סבה מהסבות שבעבורה ילחמו עם בעם ממלכה בממלכה, שכל עורכי מלחמות יהיה לאחד מחמש סבות וכולם לא היו פה, א) שילחם על ארץ לכבשהו להרחיב את גבולו וזה היה בדרך כי לא היו אז בארץ נושבת, ב) אם יקרב אל גבול ארצו שהוא ירא פן יירש את ארצו במלחמת סיחון ועוג. וזה היה בצאתכם ממצרים, ג) אם עשו עמו מלחמה והתגרו בו, אבל הוא קרף בדרך דרך מקרה ולא היה שום ריב ביניכם. ד) להראות כחו וגבורתו. ואז ילחם פנים אל פנים, והוא ויזנב בך כל הנחשלים אחריו ואתה עיף ויגע. ה) בעבור הדת שחושב שימצא חן בעיני אלהיו אם יכחיד עם הבלתי מאמינים בו. אבל הוא ולא ירא אלהים, ורק הסבה העצמית למלחמה זו היתה א) הכפירה באלהים באשר אז שמעו עמים ירגזון וכל העמים האמינו בנפלאותיו אשר עשה בים ובמצרים, והוא הקשיח לבו מיראת ה' ויאמר לא הוא ורעה להראות לכל יושבי תבל שאין ביכולת ה' להושיעם מידו ושכל הנסים הם מעשה להט וחכמת משה ולכן לא עמד בפניו באשר

הוא אצטגנין גדול ובקי בכשפים. ולפי"ז היה עיקר מלחמתו נגד ה'.

5. הרב הר"פ מעייני הישועה עמ' ר"א

שרש ההתקוממות של האומות על ישראל, הוא שקובלים על ישראל על מה שאומרים לעבוד את ה' בדרך חיים, והאומות מתפארים לומר שעיקר העבודה הוא לדלג על חיי העולם הזה ולמות למען שמו, וזהו הרוז שבכל פעם שישראל מתעוררים לתחיה וביחוד כאשר שבים אל אדמתו לנטוע כרמים ולבנות את הארץ, מתגעשים רפאים ומתהוללים לעכב בעד תחיתם של ישראל, שכן זהו יסוד כל הקטגוריא שלהם על ישראל, ובעיקר תחיה זאת טענתם של בני ישמעאל באחרית הימים, כאשר יתגלה הקץ המגולה של "ואתם הרי ישראל ענפיכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל" (עי' סנהדרין צ"ח א') ומתוך זה יסבלו בני ישראל צרות רבות עד מאוד מבני ישמעאל, ועל זה אמרו בפרקי דרבי אליעזר למה נקרא שמו ישמעאל מפני הקב"ה לשמוע בקול צעקת העם מפני הצרות שיעשו להם בני ישמעאל בארץ באחרית הימים שנאמר ישמע אל ויענם.

6. ברכות כ"ה, א'

כבר עלה סנהריב מלך אשור ובלבל את כל האומות.

7. רש"י מגילת אסתר ט', י'

עשרת בני המן - ראיות צסר עולם חלו עשרה שכתבו שטנה על יהודה וירוסלים כמו שכתוב צספר עזרא (עזרא 7) וצמלכות אחשורוש צתחלת מלכותו כחצו שטנה על יצבי יהודה וירוסלס, ומה היא השטנה לצטל העולים מן הגולה צימי כורש שחתילו לצנות את הצית והלשינו עליהם הכותים והחלילוס וכשמת כורש ומלך אחשורוש והתנשא המן לאו שלל יעסקו אותן סצירוסלים צצנין ושלחו צסס אחשורוש לשכי עצר הנהר לצטלן.

8. עזרא ד', א'-ו'

א) וישמעו צרי יהודה ובנימן כי בני הגולה פונים היכל ליהוה אלהי ישראל: ב) וישאו אל זרבל ואל ראשי האבות ויאמרו להם נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלהיכם ולו אנחנו זכחים מימי אסר חדן מלך

אשור המעלה אתנו פה: ג) ויאמר להם זרבל וישוע וישאר ראשי האבות לישראל לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו כי אנחנו יחד נבנה ליהוה אלהי ישראל כאשר צונו המלך בורש מלך פרס: ד) והי עם הארץ מרפים ידי עם יהודה ומבהלים אותם לבנות: ה) וסכרים עליהם ויעצים להפר עצתם כל ימי בורש מלך פרס ועד מלכות דריוש מלך פרס: ו) ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו פתבו שטנה על ישבי יהודה וירושלם:

9. בראשית כ"ז, ט'

ונלך עשו אל ישמעאל ויקחו את מוזלת בת ישמעאל בן אברהם איוות צביות על נשיו לו לאשה:

10. תהילים פ"ג, א'-י"ג

א) שיר מזמור לאסף: ב) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל: ג) כי הנה אויביך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש: ד) על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך: ה) אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד: ו) כי נועצו לב יחדו עליך ברית יברתו: ז) אלהי אדום וישמעאלים מואב והגרים: ח) גבל ועמון ועמלק פלשת עם ישבי צור: ... ג) אשר אמרו נירשה לנו את נאות אלהים:

11. מלבי"ם תהילים פ"ג, א'-י"ג

ג) כי הנה אויביך יהמיון - אלה ההומים הם אויביך, ונגדך הומים, ענה אותם, ואל תשקט - כי משנאיך נשאו ראש - הנושאים ראש להרע בפועל הם משנאיך, ועליך באו, וצריך אתה לעשות להלחם נגדם: ד) על - מה שיערימו סוד על - ישראל הוא מצד שהם עמך, ויתיעצו - ועקר העצה שלהם ותכלית מגמתם הוא על צפוניך - על עניני האלהות הצפונים, כמו על אמונת האחדות ועל קשר אלהותך והשגחתך על ישראל, ועל התורה והמצוות שנתת להם שרוצים לבטל זה מאתם: ה) אמרו - זה לזה, לכו ונכחידם מגוי - כדי שלא יזכר שם ישראל עוד - שרוצים לבטל שם ישראל, ששם זה מורה על שמונהגים למעלה מן הטבע, ושם מושגחים מה, ששם זה לא יזכר עוד, וא"כ עקר ביאתם הוא לבטל את האמונה ועליך באו על אלהותך הנודע בעולם ע"י ישראל:

10) כי - באר הראיה לזה שעקר ביאתם הוא על האלהות, כי הנה היו שם עמים מפורדים, יש מהם שכנים לא"י ויש רחוקים מא"י, וזה מבואר כי השכנים לארץ שלוחמים ולוקחים לעזרתם עמים רחוקים, כ"א י"ל תכלית מיוחדת, השכנים ילחמו מפני שיראים מהם או כדי לקחת גבול ארצם, והרחוקים ילחמו בעבור השלל והבז, אבל הם נועצו לב יחדו - שבאו כולם בלב אחד ועצה אחת, ויש להם תכלית אחת, מפני שעליך ברית יכרתו - שתכלית ביאת כולם הוא עליך, שמקנאים על פרסום אלהותך בעולם ע"י ישראל, וזה התכלית המיוחדת לכולם, ומפרש שהלא באו. ...

11) אשר אמרו - ... לגרשנו מירושתך אשר הורשתנו:

12. עולת ראי"ה ב' עמ' פ"ב-פ"ג

לסיחון מלך האמורי, ולעוג מלך הבשן, ולכל ממלכות כנען. הגבורה שהיא עומדת למופת, היא מצטיינת בשלשה אופנים: האחת היא הגבורה הנפשית, ובגודן של מלך עז וקשה היא מתבלטת, אם הוא פראי, בתכונותיו האכזריות, שאז קשה מאד לעמוד נגדו. על סיחון נאמר, שדומה לסייח במדבר, ודומה לערוד במדבר, היינו הגבורה הנפשית הפראית, שאין לה גבול בתוכן התפרצותה, וזה הוא הכח המטיל אימה, שהשתמשו בו רשעי-עולם הקדמונים, ביחוד כמו נבוכדנצר, שאכל ארנבא חיה, כדי להשריש בקרבן את מדת העריצות והאכזריות הפראית, אשר הכיר בכח זה את חיזוק ממלכתו האמתנית. המדה השניה של הגבורה, היא הגבורה הגופנית הענקית, שבה נצטיין עוג מלך הבשן, הענק הגדול. והמדה השלישית היא המדה של הגבורה הבאה מכח הקיבוץ. והנה בהנחלת ארץ-ישראל לישראל, עשה ד' נפלאות במה שרדה לפנייהם את כל סדרי הגבורות הללו, ולא עמד בפניהם סיחון מלך האמורי, עם כל גבורת פראותו, המדברית, הסייחית והערודית, ולא הועילה לעוג הענק הנפלא, אשר נותר מיתר הרפאים, כל גבורתו הגופנית הנוראה, ולכל ממלכות כנען לא הועילה להם כל גבורתם הקיבוצית, אשר נוסדו יחד, נגד עצת ד', להלחם בישראל. וזה לנו לימוד לדורות, שעצת ד' ודבר קדשו לעולם יעמדו, ולא יועילו כל גבורות פראיות נפשיות, ולא גבורות חומריות ענקיות, ולא סוד גויים וממלכות, אשר יוסדו יחד על עם ד', כמו שהיה מאז. לסיחון מלך האמורי, ולעוג מלך הבשן, ולכל ממלכות כנען.

13. הרב הר"פ ממעיני הישועה עמ' קצ"ו

בכל תקופה ותקופה ישנה נקודה מיוחדת שדרך הנקודה היא מאיר כל הטוב ומתוכה מתנוצצים כל קיומי התורה והמצוות שבתקופה ההיא, שיודעים הם שאם יעכבו בעד הפרחתה של הנקודה ההיא ימנעו בזה כל השפעת האורה והקדושה שבאה דרך הצינור הלזה ... ובעקבתא דמשיחא הנקודה העיקרית היא ארץ

ישראל וממנה נובע הכל ומבלעדי ההתאחוות בה אין שום השפעה של קדושה בעולם, ואין פלא אם כל העמים רוצים לעכב בעד ביאתם של ישראל בארץ הקודש והתקשרותם בה, וכל כובד ההתנגדות שלהם היא בעיקר על הנקודה הזאת.

14. הרב הר"פ ממעיני הישועה עמ' ר"ג

אהבה שאומות העולם מראים לישראל היא פנים בקדושתם. ולעומת זה השנאה לישראל היא להם לשבה ועילוי. ע"י אהבה שלהם מתערבים כוחות זרים בנפש הישראלית וממילא אינו מובדל כ"כ ההבדל האמיתי שבין ישראל עמים. אולם ע"י השנאה מבדילים כל הכוחות הזרים מישראל וההבדל שבין ישראל עמים מתגלה ומתבלט בכל שלמותו. בעקבתא דמשיחא שהוא הזמן שבו צריך להתגלות ההבדל התהומי שבין ישראל לעמים ... מתגברת השנאה על עם ישראל מכל העמים השונים. וכאשר תושלם השנאה הזאת בשלמותה שלא תישאר שום אומה בעולם שתהיה מוקירה את ישראל, יתגלה ההבדל הזה בכל מילואו ואז תהיה הגאולה ...

15. שמונה קבצים ו', רנ"ב

עם על האומות אנו מחולקים בתעודה חלוקה ערכית. הם נועדו לשכלולו של חיצוניות העולם, ואנחנו להפנימיות. אבל עמלק הוא ההיפוך ממש מכל מגמת הקודש של ישראל, וצריך הוא להימחק, כדי שיהיה ד' וכסאו שלם.

16. שמונה קבצים ו', רע"ט

הקטגוריא על ישראל מורכבת היא מקטגוריות של שרי האומות, שיש להם תעודה בעולם שאינה יכולה להתאים עם התעודה העליונה של ישראל, על כן יש ניגוד עצמי לחקי הויית העמים, משטרם ומציאותם, התנשאותם והתרחבות ממשלתם ותרבותם, עם ישראל. ועוד יש קטגוריא יותר גדולה, מהרע הגמור החפץ באיבוד העולם לגמרי, וידוע הוא שיסוד קיום העולם והתעלותו תלוי הוא ברוממותם של ישראל, בחופשם וגדולתם. וכשהקטגוריא הכללית מתאחדת עם הפרטית, אז העולם תוסס מאד. ואותם הכחות מגיני האומות, אינם יורדים לסוף הדעת של הקטיגוריא על ישראל שמצד המקטרג הגדול, שהדברים נוגעים גם אליהם, והם מסייעים אותו. ועל ידי תפילת הצדיקים, והעלאת הרצון הפנימי ממקור החכמה, מתוסף זיו החכמה בעולם, ומכירים התועים הללו את הדעה הרעה של הקטגור הגדול, ומתפרדים ממנו, ובוזה הם נמתקים, ומאיר בהם שביב של קדושה, לדעת שיסוד ניגודם לישראל הוא מוטעה ושטחי, ולהיפוך, כי התעלותם של ישראל, בעומק המציאות, תגרור עילוי לכל באי עולם, ... ומתהפכים למליצי יושר על ישראל, והתוכן

הכללי של העולם הולך ומתאים לתקומתם של ישראל, ... ואחרי כל אלה זורח אור פנימי שמאיר את הניצוץ הפנימי שבעומק הרע, ומתחיל להכיר שכל יסוד הקטגוריא הגדולה שלו לאבד העולם, הוא נובע מהתשוקה הגדולה שיש להרע לאבד את עצמו, כי זהו תיקונו ותיקון העולם כולו. וכאשר יעמד על יסוד זה, יפריד זה הרע את חלקו הרע ממנו, ויאבד באמת, ורוח הטומאה יעבר מן הארץ, והחלק של ניצוץ הקודש שיש בזה עצמו, בתשוקת האיבוד של הרע שברע, שהיא תשוקת הטוב באמת, זה יתעלה ויאיר מאד.

17. אורות התשובה ט"ז, י"ב

הצדיקים הבהירים, שרואים את כל העולם נדון בטוב, הם מזככים את הכל - מצד בהירות רעיונותיהם ומצד הזוהר של הטוב המיושר שבחפצם הטהור, הם מסלקים את כל קלקולי העולם ואת כל הרשעה מיסודם, הם מעמידים את כל התכונה של הסכלות ושל הרשע של העולם בתור מסכים, שהם רק מתקנים את הזרחת האור, מכינים לו מקום שיוכל להאיר בעולם, אבל לא מקלקלים ולא מהרסים אותו. והדבר תלוי במדת האור עצמה, כי אורה קדושה מצומצמת הלא אינה צריכה סתומים כדי לאפשר את ההנאה מזוהר, וע"כ לגבי ערכה כל גסות, כל נטיות חמריות, וקל וחומר כל רשעה וכסילות, הרי היא כעצמה דבר מקלקל, מעות ומחליא, והנשמה מתשטשת על ידם, והנפש מתמלאה רוגז חלי וקצף על מציאותם. מה שאין כן גורל הצדיקים העליונים, בעלי ההשכלה האלהית הבהירה, נושאי טהרת הרצון, שהאור המבהיק העליון שוכן בהם. הם מכירים, שהאור הטהור הוא הרבה יותר גדול מכח העולם לשאת אותו, ועם כל זה מוכרח הוא להיות מאיר בעולם, והכרח הוא, מצד טבע העולם, שיהיו מסכים רבים להסתיר את האור, והמסכים הם הם הרשעה ונושאייה, ונמצא שכל אלה ג"כ מכלל תקן סדרו של עולם הם. ולכן כל עיקר גדול צערם הלא הוא ממה שמצטערים בעלי האור המצומצם, שאין בכחם לראות איך כל ההשעה כולה איננה כ"א מסך המתקן את הזרחת האור. על כן אתי משיח לאתבא לצדיקיא בתיובתא, ובהתעלות הצדיקים למדת התשובה העליונה יוכר להם, שהאור הגדול הוא לאין חקר והוא מופיע בעולם כעוזו גבורת חסדיו, ולולא המסכים הרבים שבאים ע"י כל סוגי הרשעות, החמריות והרוחניות, היה העולם מתשטש מרוב זיו. ונמצא שהכל חוזר לתקון העולם, וכל הרשעים מתתקנים וחוזרים למוטב, בהיותם מכירים את תפקידם, ...

18. סנהדרין צ"ז, ב'

רבי אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין אמר ליה רבי יהושע אם אין עושין תשובה אין נגאלין אלא הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגורותיו קשות כהמן וישראל עושין תשובה ומחזירין למוטב.